

Mart Vörklaev
Rahandusministeerium
info@fin.ee

Teie: 27.10.2023 nr 1.1-10.1/4533-18

Meie: 9.11.2023 nr 55

Eesti Pangaliidu arvamus krediidiinkassode ja -ostjate seaduse eelnõu uuendatud versiooni osas

Täname võimaluse eest avaldada arvamust krediidiinkassode ja -ostjate seaduse (KIKS) eelnõu ja seletuskirja uuendatud versiooni osas. Lisaks 20.07.2023 avaldatud arvamusele soovime juhtida tähelepanu krediidiastutusi puudutavatele teemadele, mis on lisatud eelnõu uude versiooni või mille osas ei ole Eesti Pangaliidu (Pangaliit) ettepanekuid täielikult arvestatud.

1. Seaduse kohaldamisala

1.1. Vörreldes eelnõu esimese versiooniga on eelnõu ja seletuskirja täiendatud, samuti on laiendatud KIKSi kohaldamisala krediidiastutustegevuse osas. Sisuliselt kohalduks krediidiastutustele vastavalt KIKSi §-de 58-61 ja krediidiandjatele ja -vahendajatele §-de 58-60 nõuded, millele viitavad ka eelnõu krediidiastutuste seaduse (KAS) § 89⁴ ja krediidiandjate ja -vahendajate seaduse (KAVS) muudatused. Samas ütleb KIKS § 2 lõike 2 seletuskiri, et lõige põhineb Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi (EL) 2021/2167 krediidiastutuste ja krediidiostjate kohta (direktiiv) artikkel 2 punkt 5 alapunktil, mis ütleb, et direktiivi ei kohaldata järgmise tegevuse suhtes:

a) krediidiastutus sätestatud krediidiandja õiguste või krediidiastutuste haldamine järgmiste isikute poolt:

././

i) liidus asutatud krediidiastutus;

Direktiivi põhjenduspunktis 23 selgitatakse, miks ei peaks krediidiastutused, -andjad ja -vahendajad kuuluma direktiivi kohaldamisalasse.

Kui vaadata KASile ja KAVSile lisanduvate sätete sisu, siis samad nõudmised tulenevad krediidiastutustele kehtivatest õigusaktidest. Ainsad lisanduvad nõudmised on suhtlus krediidiastutajaga „*viisil, mis ei kujuta endas ahistamist, sundi ega lubamatut mõjutamist*“, kinnitus, et kohaldub jätkuvalt asjakohane Euroopa Liidu ja siseriiklik õigus (samad kinnitused sisalduvad klientidega sõlmitavates

lepingutes), kaebuste lahendamise eest tasu võtmise keelamine (suure tõenäosusega ei evi sellist praktikat ükski krediidiasutus) ja dokumentide säilitamise tähtsajad (mis ei ühti KAVSi sätetatud nõuetega). Eeskätt võib sellise ristviitamisega tekkida probleeme seaduse rakendajatel. Eesti Pangaliit teeb ettepaneku täiendada vastavasisuliste sätetega KASi ja KAVSi ja jätta krediidiasutuste ja -andjate krediidihaldustegevus KIKSi kohaldamisalast välja.

1.2. KIKSi § 3 lõike 2 sõnastus annab võimaluse tõlgendada, et krediidihaldustegevuseks on ka mitte viivislaenu haldamine, mis ei ole eelnõu seletuskirja kohaselt sätte mõte. Samaaegselt KIKS § 2 lõige 5 ja selle seletuskiri ütleb, et lõikega täpsustatakse krediidihaldustegevuse mõistet, mis on sätetatud § 3 lõikes 1 (viide peaks olema lõikele 2). Lõikes selgitatakse, et krediidilepingust tulenevate krediidiantja nõuete või krediidilepingu tingimuste üle krediidisaajaga läbirääkimiste pidamist ei käsitata krediidihaldustegevusena käesoleva seaduse § 3 lõike 1 (viide peaks olema lõikele 2) tähenduses, kui seda teostab krediidivahendaja ise. Kui seadusandja mõte on käsitleda krediidihaldustegevusena krediidiasutuste või krediidiantja viivislaenu haldust, siis teeme ettepaneku asendada sätte sissejuhatav osa ja sõnastada see järgnevalt: „Krediidihaldustegevus käesoleva seaduse tähenduses on täpsemalt krediidiasutuse või krediidiantja viivises oleva krediidilepinguga seotud üks või mitu järgmist tegevust:“.

1.3. Järgnevalt on mõned kommentaarid, mis puudutavad krediidihaldamisega seotud praktilisi probleeme.

Lisaks fondidele on olemas ka sündikaatlaenu turu, kus reeglina üks osalevatest krediidiasutustest (sündikaadi agent) osutabki algusest peale kokkulepitud krediidilepingu alusel nii mitte viivises kui ka viivises oleva krediidipuhul krediidihaldustegevust, mis reeglina Eestis on üks sündikaadis osalev krediidiasutus, aga ei pruugi olla, eriti kui tehing puudutab erinevaid riike sama tehingu raames. St raamistik krediidihaldamiseks on kokku lepitud laenu väljastamisel ja tasu selle eest maksab mitte krediidiasutus, vaid klient. KIKS § 2 lõige 4 ütleb, et käesolevat seadust ei kohaldata: 2) *krediidilepingu või sellest tuleneva nõude omandamisele lepinguriigis asutatud krediidiasutuse poolt*. Samas seadust kohaldatakse sündikaatlaenulepingutele, milles on kliendiga koostöös kokkulepitud krediidihaldusraamistik ja mis võib sattuda võlgnevusse selle kehtivuse jooksul. Leiame, et siin on sisuline vastuolu. St võla võõrandamisele on kliendi vaatest justkui leebemad reeglid, kui võlgnevuses oleva krediidiga edasitöötamisele koostöös kliendiga juba varem kokku lepitud tingimuste põhjal. Lisaks ütleb KIKSi § 94 lõige 4, millega toodi sisse täpsustus seaduse ajalise kehtivusala osas, et „*käesolevas seaduses sätetatut kohaldatakse ka sellistele krediidilepingutele, mis käesoleva seaduse jõustumise ajal ei ole veel viivises, kuid mida või millest tulenevaid nõudeid võidakse edaspidi vastavalt võõrandada või loovutada*“. Kas krediidiasutused peavad hakkama tegema kehtivatele krediidikokkulepetele täiendavaid muutmiskokkuleppeid? Mis saab siis, kui agent ja klient ei ole sellega nõus? Keskmine krediidilepingu, sh sündikaatlaenulepingu eluiga on 5-10 aastat.

2. Krediidiasutuste seaduse (KAS) § 88 täiendamine lõikega 4⁵

Enne KIKSi eelnõu kooskõlastamisele saatmist võttis KAS § 88 muutmise osas Pangaliiduga ühendust Statistikaamet ning Pangaliidu andmekaitse töögrupp koostas selle ettepaneku osas omapoolse arvamuse (lisas, edastatud Statistikaametile 27.10.2023). Samuti on kokku lepitud Pangaliidu ja Statistikaameti kohtumine ettepaneku arutamiseks 30.11.2023. Pangaliit leiab, et eelnõu edasise menetlemise käigus on mõistlik mh võtta arvesse nii Pangaliidu andmekaitse töögrupi arvamust kui ka selle kohtumise tulemust.

3. Viivise regulatsioon

Teeme ettepaneku viivisemäära muutmise sätteid KIKSi eelnõust välja jätta ja muuta neid seejärel, kui on toimunud arutelud kõikide asjasse puutuvate osapooltega. Nõustume siinkohal justiitsministeeriumiga, et viivise arvestamist puudutav teema väljub eelnõuga ülevõetava direktiivi raamidest. Vastavad ettepanekud vajavad laiemat arutelu ja osapoolte kaasamist ning seda enne eelnõu Riigikogule esitamist.

Muudetud sõnastus ei lahenda kõiki probleeme, pigem loob neid juurde. Seletuskirjas on selgitatud, et viivisemäär ei tohi olla kõrgem, kui kahekordne **algne** krediidilepingu intressimäär – eelnõus pakutud sõnastus seda ei toeta.

Järgnevalt toome mõned näited tekkinud küsimustest:

- kas "algne" tähendab seda, et lähtuda tuleb lepingu sõlmimisel kokku lepitud intressimäärast?
- kui tegemist on fikseerimata intressimääraga ja alusintressimäär ajas muutub, siis krediidiaandja ei saa muuta viivisemäära?
- kui lepingu muudatusega muutub ka intressimäär, millisest intressimäärast tuleb lähtuda?
- kui lepingu muutmisel kehtestatakse leping uues redaktsioonis, kas siis tuleb siiski lähtuda lepingu väljastamisel kehtinud intressimäärast?
- kui lepingu sõlmimisel pakuti soodus intressimäära (nt 0%) kindlaksmääratud perioodiks, kas siis ei tohiks viivist kunagi nõuda? Sama küsimus ka teatud tüüpi krediitkaartide lepingute kohta, millel puudub intress – kas viivise nõudmine on välistatud?
- kui muudetakse lepingut, mis sõlmiti enne KIKSi jõustumist ja mida on korduvalt muudetud, kas siis tuleks otsida algne intressimäär (nt alusintressimäär + marginaal) või siiski tohib lähtuda muutmise ajal kehtivast intressimäärast?

Viivise ülempiir on piiratud KKM ülempiiriga, kuid tuleb arvesse võtta, et KKM ülempiir ajas muutub ehk peaks täpsustama, mis ajahetke KKM ülempiiri tuleb arvesse võtta.

Mida keerukamaks viivise alam- ja ülempiiri arvestus muutub, seda keerukamaks võib osutada IT-süsteemide arendus. Sõltuvalt keerukuse astmest on vajalik ka täiendav aeg arenduste tegemiseks. Minimaalne aeg on 12 kuud, võttes arvesse eelnõu jõustumise aega.

4. Krediiditoimik

Seletuskirja märkuste tabelis on kirjutatud, on Pangaliidu märkust on arvestatud ehk pangad ei anna välja pangasaladust sisaldavaid dokumente ega krediidivõimelisuse hindamise aluseks olevaid analüüse. Samas on eelnõud täiendatud § 44 lõikes 1 ainult lõikega, et krediidiostja peab krediiditoimikut alates nõude omandamisest või hetkest, mil ta määrati nõuet haldama. Selline täiendus ei loo selgust juurde krediidisaaajale ja krediidiasutustele. Kui krediidisaaaja leiab, et tema krediidivõimelisust pole õigesti hinnatud, siis tal on õigus nõuet vaidlustada tervikuna või osaliselt ja selle riski võtab endale inkasso või muu krediidiostja nõuet ostes, kuni ei ole ammendavat loetelu dokumentidest, mida krediidiasutus saaks väljastada. Sellise lahenduse puhul tuleks arvesse võtta ka ärisaladuse aspekti, kuna krediidianalüüsid sisaldavad suurel hulgal ka ärisaladusena käsitletavat teavet. Kui krediidisaaaja või krediidiostja pöördub kohtusse oma õiguste kaitseks, siis võib kohus välja nõuda pangasaladusena käsitletavat teavet krediidiasutuselt kehtiva KASi regulatsiooni alusel, kui vastava teabe säilitamise tähtaeg pole möödunud. Kuid siinkohal on oluline märkida, et vastav teave on kättesaadav kõikidele menetlusosalistele, mis omakorda võimaldab avalikustada ärisaladust menetlusosalistele, sh krediidiostjatele. Samuti võivad analüüsid sisaldada kolmandate isikute isikuandmeid. Lisaks märgime, et ärikrediitidele ei kohaldu tarbijatele antavate laenudega samaväärne krediiditoimiku pidamise ja säilitamise kohustus. Kokkuvõttes teema vajab täiendavat analüüsi ja arutelu.

5. Muud rakendusprobleemid

5.1. Mille alusel peavad esitama andmeid krediidiostjate kohta krediidiasutuste konsolideerimisgruppi kuuluvad ettevõtted (nt liising)? KAS §-i 83 lõikes 3¹ on loetelu KAVSi sätetest, mille täitmist krediidiasutus tagama peab. Sinna loetelusse §-i 57¹ ei ole lisatud. KAS-i lisatav § 92³ loob kohustuse vaid krediidiasutusele endale.

5.2. **Võlaõigusseaduse (VÕS) § 404² lõike 1** osas teeme ettepaneku kasutada direktiivi sõnastust.

5.3. **VÕS § 406 lõike 5⁴ muudatusettepanek** väljub Finantsinspektsiooni (FI) 11.04.2023 märgukirja keskmes olnud probleemi fookusest, kus olid pika tähtajaga või tähtajatud krediidilepingud, mis võimaldavad kindlaksmääratud ülempiiri ulatuses krediiti **korduvalt** kasutusse võtta tarbija esitatava tahteavalduse (taotluse) kaudu. FI täpsustas märgukirjas, et mõeldud on krediidiliini ja krediidikonto lepinguid, mitte teist liiki krediidilepinguid. Eelnõuga pakutud sõnastuse tagajärjeks on see, et ka tavalise osadena väljamakstava krediidi (nt eluasemelaenu või krediitkaardi) puhul tuleb iga krediidi

osa kasutusse andmisel hakata kontrollima krediidi kulukuse (KKM) ülempiiri. VÕS § 406¹ lõikes 1 on toodud täiendavad eeldused KKM arutamiseks, et see arvutus oleks võimalikult ühetaoline - kui tarbijakrediidileping võimaldab tarbijal valida, millal ta krediidi kasutusse võtab, loetakse KKM arutamisel, et kogu krediit võetakse kasutusse viivitamata ja täies mahus. Teistsugune lähenemine tooks kaasa krediitkaartidega tehtavate pisitehingute massilist KKM ületust, mis omakorda teeks võimatuks nende kaartide kasutuse. Lisame selguse huvides Pangaliidu esitatud arvamuse FI märgukirja projekti kohta.

Teeme ettepaneku, et kui sätet soovitakse siiski täpsustada, siis selle sõnastus peaks hõlmama vaid FI 11.04.2023 märgukirjas kirjeldatud krediidiini ja krediidikonto lepingud.

5.4. **VÕS § 416¹** osas ei toeta Pangaliit ümberkujundamise pakkumise sidumist lepingu ülesõtmise kehtivusega. Säte loob õiguslikku ebaselgust, st krediidiandjad ja klient ei saa olla veendunud lepingu ülesõtmise kehtivuses. Jätkuvalt on ebaselge, millised on need asjakohased juhud, mil krediidiandja peab ümberkujundamist pakkuma ning millist meedet tuleks rakendada. Kui asjakohased juhud on kirjeldamata, siis tekib praktikas ebavajalikke vaidlusi selle üle, kas ja mida pidanuks krediidiandja tarbijale pakkuma. See viib aga kohtute piiratud ressursi ebavajaliku koormamiseni.

Teeme ettepaneku täpsustada seletuskirja selles osas, et krediidiandja võib vastava pakkumise teha ka koheselt, kui võlgnevus tekib. Praktikas hakkavad krediidiandjad probleemiga tegelema ja kliendile lahendusi pakkuma enne lepingu ülesõtmist. Kui leping on juba üles öeldud, siis on ümberkujundamise lahenduste pakkumine keerukam. Kui olukord võimaldab võlgnevusi nt ajatada ning vältida lepingu lõpetamist, siis on see tarbija jaoks soodsam.

5.5. **VÕS § 416¹ lõike 4** sõnastuse osas jääme oma esialgse seisukoha juurde, kuid lisame täiendavad argumendid.

Kui sätte (sh ka direktiivi) eesmärk on tagada, et tarbijast võlgnik ja kohus saaksid aru, mille alusel erinevad nõuded kujunenud on, siis kohtule sobiv meede ei pruugi olla sobiv tarbijale. Kohtu eesmärk on ilmselt aru saada, millest koosneb sellise restruktureeritud laenu algne laenusumma, millega pakutakse kõnealuse sätte lõikes 3 punktis 4 nimetatud lahendust (võlgade summerimist). Selle abil nad soovivad aru saada, kuidas on kujunenud kõrvalnõuded ja kas on rikutud VÕS § 113 lõikes 6 sisalduvat keeldu. Kohtusse jõuab vaid väga väike osa restruktureeritud laenudest (alla 5%) ehk üle 95% restruktureeritud laenulepingutes ei teeni algse laenusumma ja kõikide kõrvalnõuete liigi kaupa toomine kohtu seatud eesmärke. Lisaks on võlgade konsolideerimine vaid üks restruktureerimismeetmetest, kuid lõige 4 kohalduks kõikidele muudatustele, v.a tähtaja pikendamine. See ei ole ka praktiliselt teostatav, kui nt restruktureeritud laenule, millega summeriti erinevaid laene, tehakse hiljem muudatusi, siis keegi ei pea enam jooksvat arvestust lõppenud laenude

kohta. Lisaks, kui kehtival laenul muudetakse liiki või intressimäära või pakutakse maksepuhkust, mis väärtuse annaks algne laenusumma, jooksev intress jm lõikes 4 nõutud teave?

Algne laenusumma ei anna lisandväärtust tarbijale restruktureeritud laenusumma valguses – ta teab algselt laenatud summat laenude kaupa või saab selle krediidiandjalt nõuda, tal on ka õigus nõuda igal ajal laenulepingu koopiat, millest nähtub algne laenusumma. Tasutud kõrvalnõudeid on võimalik tuvastada filtreeritud kontoväljavõttelt.

Kuna restruktureeritakse laenude hetkejääke, siis nt tasutud intresside graafik/koondsumma ei loo kliendile lisandväärtust mõistmaks, millest koosneb restruktureeritud laenu summa. Kohtule esitatakse nõuded vaidluse korral koondina ja kohtunikud kasutavad seda teavet hindamaks kõrvalnõuete põhjendatust ja proportsionaalsust, kuid tarbijalepingus koondväljavõtte kuvamine on praktikas väga kohmakas ega loo tarbijale selgust. Algsed summad (põhiosa, tasutud intressid jm tasutud kõrvalnõuded) ei ole seotud restruktureerimise käigus pakutava lepingu laenusummaga. Krediidiasutus on huvitatud tarbija teavitamisest võlast, sh võlgnetavatest summadest (ja see teave on võlateavitustes, mis eelnevad lepingute ümberkujundamisele), seega meie hinnangul teenib säte vaid kohtute huve ja seegi on küsitav, kuna restruktureeritud summa võrdlemine esialgu laenatud summadega ja tasutud kõrvalnõuete summaga ei ole võrreldav materjal, kuna tasutud summad muutuvad ajas. Kohtud saavad menetluses vajaliku teavet nõuda võlausaldajatelt tsiviilkohtumenetlust reguleerivate õigusaktide alusel, võlgnikud aga saavad nõuda teavet krediidiandjalt.

Pangaliit teeb ettepaneku jätta lõige 4 sellisel kujul eelnõust välja. Alternatiivina võiks teave, millistest nõuetest (liikide kaupa) koosneks uus krediit, millega summeritakse erinevaid viivislaene, olla lepingueelse teabe üks osa ja krediidiandja saaks selle esitada laenusajale püsival andmekandjal enne uue tarbijakrediidilepingu sõlmimist.

Loodame, et rahandusministeeriumil on võimalik Pangaliidu arvamuse ja ettepanekutega eelnõu edasise menetlemise käigus arvestada. Oleme valmis oma seisukohti täiendavalt selgitama ja vajadusel selleks ka kohtuma.

Lugupidamisega,

/allkirjastatud digitaalselt/

Katrin Talihärm
Tegevdirektor

Lisad:

1. Eesti Pangaliidu andmekaitse töögrupi arvamus Statistikaametile oktoober 2023
2. Eesti Pangaliidu kiri 27.12.2022 nr 55 - FI krediidikulukuse -teemalise märgukirja kavandi kohta